

CSUKOTT SZEMMEL BÓLINTOTTAK RÁ A PAKSI BŐVÍTÉSRE

Kovács Áron

Úgy szavazta meg márciusban az Országgyűlés a paksi bővítést, hogy a kormány gyakorlatilag semmit nem tartott be korábbi ígéreteiből: nem tartott népszavazást a bővítésről, többen vitatják, hogy minden részletre kiterjedő háttéranyagokkal segítették volna a döntés meghozatalát és elmaradt a lehető legnagyobb nyilvánosság bevonásával lefolytatott vita is. A kormány félinformációkra alapozva állt elő a paksi bővítést kőbe véső javaslatával, a beruházást legjobban támogató képviselők pedig azért ködösítettek, nehogy összezavarják a többieket.

Legalább fél évszázadra meghatározza Magyarország energiapolitikáját az a döntés, amellyel az Országgyűlés idén márciusban felhatalmazást adott egy új atomerőmű építésére. A bejelentés a tavaszi kormányválság kellős közepén, mégis ritkán látott egyetértésben és tempóval hozta meg a parlament: a kormány március 9-én nyújtotta be a parlamentnek a határozati javaslatot, az Országgyűlés pedig 30-án megszavazta azt. 330 képviselő nyomta meg az igen gombot, mindössze 6-an szavazta ellene, és 10-en tartózkodtak.

A Paksi Atomerőmű tervezett bővítéséről a nyilvánosság csak nem sokkal korábban, február 16-án, Gyurcsány Ferenc korábbi miniszterelnök parlamenti beszédéből értesülhetett. "Szeretném tájékoztatni a parlamentet, hogy a kormánynak az a szándéka, hogy arra kérje az Országgyűlést, hogy még az idei év első felében hozzon döntést arról, hogy a Paksi Atomerőmű kapacitását egy átfogó fejlesztéssel megkétszerezzük" - [mondta a kormányfő](#), besorolva az atomerőmű-építést a válságkezelő intézkedések közé.

A napirend előtt elmondott beszéd alapján a hallgatóknak úgy tűnhetett, mintha az atomerőmű bővítése a január eleji orosz-ukrán gázválságra adott válasz, újonnan felmerült lehetőség lenne. Pedig a színpalak mögött akkor már legalább két éve folyt a döntés előkészítése, a kormányzati kommunikáció - mint azt az [origo]-nak a paksi döntés születését közelről figyelő, névtelenséget kérő kormányzati forrásunk is megerősítette - csak kihasználta a lehetőséget, hogy jobban eladhassa a bővítés ötletét a parlamentnek és a közvéleménynek.

Gyurcsány nem sokkal korábban még egészen mást mondott az atomerőműről. A legutóbbi országgyűlési választási kampányban, 2006 februárjában Pakson azt mondta: bár időnként felmerül az ötlet, egyelőre egyáltalán nincs napirenden az új blokkok építése. Ha pedig idővel komolyan felmerül a kérdés, akkor "az a helyes, hogy Magyarországon erről a kérdéstről népszavazás döntsön majd" - mondta a kormányfő, és hasonlóan nyilatkozott 2007 szeptemberében Fodor Gábor, akkori környezetvédelmi miniszter is.

Egy titkos projekt

Amikor Fodor a népszavazásról beszélt, akkor a Magyar Villamos Művek (MVM) csoport már - 2007. július 31-től - javában dolgozott a bővítést megalapozó tanulmányokon. Ez volt az úgynevezett Teller-projekt, amelynek során egy munkacsoport kezdte el a megvalósítás lehetőségeinek vizsgálatát, az előzetes környezeti értékelés elkészítését, a kiégett fűtőelemek és radioaktív hulladékok elhelyezésének vizsgálatát. A munkacsoport végül 2008 végére tette le az asztalra a három tanulmányt.

A munkára a felhatalmazást 2007 elején kapta meg az MVM az állami vagyont kezelő ÁPV Rt. vezérigazgatójától (a tavaly májusban elhunyt Deák Péter Ferenctől) - közölte az [origo] érdeklődésére a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium (KHEM). Az engedély kiadását a KHEM szerint az állami vagyonért felelős pénzügyminiszter kezdeményezte, aki ekkor a szocialista Veres János volt. Szintén a vagyonkezelő - illetve a mögötte álló Pénzügyminisztérium (PM) - hatáskörébe tartozik az MVM mint állami vállalat csoportszintű stratégiájának jóváhagyása. Ebben tavaly év elején tűnt fel először az a megjegyzés, hogy Pakson "felmerülhet lehetőségként az új blokkokkal való bővítés is".

Az 1996-ban elfogadott atomtörvény értelmében "új nukleáris létesítmény és radioaktív hulladék tároló létesítését előkészítő tevékenység megkezdéséhez, illetőleg meglévő atomerőmű további atomreaktort tartalmazó egységgel való bővítéséhez az Országgyűlés előzetes, elvi hozzájárulása szükséges". A PM és az MVM azonban a saját szakállára, parlamenti felhatalmazás nélkül látott hozzá a munkához. A PM az energetikáért felelős KHEM-et is csak 2008. április 30-án, a miniszternek írt levélben értesítette hivatalosan.

"Ezen vizsgálat az országgyűlési döntés előkészítésének tekinthető, enélkül az Országgyűlés sem tudott volna a kérdéssel érdemben foglalkozni" - közölte az [origo] érdeklődésére a PM. A tárca szerint a pénzügyminiszter azért írt levelet, hogy kezdődjenek meg az előkészítő vizsgálatok, amelyek a döntést megalapozhatják, vagyis úgy értelmezték, hogy Veres János még nem az új atomerőmű előkészítését, csak az elvi hozzájárulás megszerzéséhez szükséges vizsgálatokat kezdeményezte. Azt nem árulták el, hogy ez Veres ötlete volt-e, vagy az MVM kért engedélyt a munka megkezdésére (cikkünkhöz Kocsis István, korábbi MVM-vezérigazgató nyilatkozatot ígért ugyan, de konkrét időpontot már nem kaptunk, így nem tudtuk szembesíteni ezzel az állítással).

Az atomtörvény rendelkezéseiből eredő problémát azonban valószínűleg érzékelték Pakson is, hiszen Cserhádi András, a Paksi Atomerőmű műszaki-gazdasági tanácsadója a Gazdálkodási és Tudományos Társaságok Szövetségének (GTTSZ) idén február 4-i konferenciáján (tehát még a miniszterelnök parlamenti bejelentése előtt) azt mondta: "Valamit össze kellett rakni, de olyan nagyon nem szabad előrehaladni benne, mert akkor abba a bűnbe esünk, hogy még nincs rá engedélyünk, de már előkészítjük. No, valahogy ezt persze meg lehet oldani."

A projektről az első információk tavaly év végén kezdtek kiszivárogni a nyilvánosság számára. Előbb november 26-án Molnár Csaba közlekedési és energiaügyi miniszterjelölt (ma kancelláriaminiszter) parlamenti meghallgatásán mondta azt, hogy szükségesnek tartja a paksi bővítést, és a kormány hamarosan el is készül az erről szóló előterjesztéssel. Decemberben pedig Gerse Károly, az MVM vezérigazgató-helyettese ejtett el egy megjegyzést a Népszabadságban arról, hogy a cégcsoport készített egy "egyelőre nem nyilvános" tanulmányt, amely "minden bizonnyal egyik alapköve lesz a tavaszi ülészakban várható vitáknak".

Felforgatott koncepció

"A munkacsoport tevékenysége és eredményei jól illeszkedtek a tavaly tavasszal (2008. április 17-én) hozott 40/2008. országgyűlési határozatként elfogadott energiapolitikai koncepcióhoz" - állítja a Teller-projektről a Paksi Atomerőmű Zrt. honlapján az MVM. Bár a cég hallgat az időbeli eltérésekről - hiszen a Teller-projekt hamarabb indult, mint hogy a koncepciót elfogadták volna, és az energetikai tárcát is csak két héttel később tájékoztatták róla - a paksi bővítés felé vezető úton valóban fontos állomás volt az energiapolitikai koncepció.

A KHEM elődje, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (GKM) még 2007-ben kezdte el kidolgozni az energiapolitikai koncepciót, mivel a korábbi, 1993-ban elfogadott határozat már alaposan elavult. A GKM számolt azzal a problémával, hogy a Paksi Atomerőmű blokkjait - a 2005-ben elhatározott üzemidő-hosszabbítás után - 2032-2037 közt fokozatosan le kell állítani. Ezért a határozati javaslat első, a GKM által a parlament elé terjesztett első változata kimondta: a kormány kezdje meg "az esetlegesen szükségessé váló, a jelenlegieket kiváltó új atomerőművi kapacitások" előkészítését, de biztosítson "megfelelő előkészítési időt".

Ezt a változatot azonban a GKM a szocialista frakció nyomására visszavonta - mondta az [origo]-nak Felsmann Balázs, aki akkor az energetikáért felelős szakállamtitkár volt a tárcánál. Az új változatot 2008 februárjában terjesztették be, annak az MSZP elvárásainak megfelelően már nem melléklete, csak háttéranyaga volt a GKM 60 oldalas koncepciója. Ennek az a jelentősége, hogy míg a melléklet része egy előterjesztésnek, a háttéranyag nem az, nem lehet hozzá például módosító indítványokat benyújtani.

A szocialisták azonban még ezzel a lerövidített változattal is elégedetlenek voltak, és egy [módosító indítvánnyal](#) - amelyet Podolák György, Józsa István, Magda Sándor, Szanyi Tibor, Tóbiás József, Kárpáti Tibor, Orosz Sándor és Mesterházy Attila MSZP-s képviselők nyújtottak be - teljesen átírták a határozati javaslatot. Sok más módosítás mellett az atomerőműre vonatkozó részből is kivették azt a kitétel, hogy a kormánynak "az esetlegesen szükségessé váló, a jelenlegieket kiváltó" új blokkok előkészítését kell megkezdenie. Az indoklás szerint a módosítás "a nukleáris energia hasznosítása területén bátrabb lépések megtételére ösztönzi a kormányt".

Gáz	vagy	atom?
A hazai villamosenergia-termelésben jelenleg 37,9 százalékos arányt képvisel a földgáz, 36,8 százalék az atomerőmű, 18,4 százalék a lignit, 1,5 százalék az olaj, 5,4 százalék a megújuló források (illetve részben a hulladék) aránya. Ha az új atomerőművel a nukleáris energia 50 százalék fölé kerül, illetve teljesítjük azt a vállalást, hogy 2020-ig a villamosenergia-termelés 13 százaléka származik megújuló forrásból, akkor előfordulhat, hogy a gázt szinte teljesen ki lehet váltani. Ebben csak az a furcsa, hogy jelenleg több - összesen legalább 1500 megawatt teljesítményű - gázra alapozott erőmű-beruházás is fut, nagyjából az MVM közreműködésével, Magyarország pedig hatalmas gáztárolókat épít és két nemzetközi gázvezeték-projektben - Déli áramlat és Nabucco - is részt vesz.		

"Hatalmas nagy háború volt" - mondta az energiapolitika vitáiról az [origo]-nak Podolák György, az MSZP frakció gazdasági munkacsoportjának vezetője (és az Országgyűlés gazdasági bizottságának elnöke), de azt nem árulta el, pontosan kik háborúskodtak. Csak

annyit mondott, hogy a gáz és az atomenergia versenyzett, ők pedig - állítása szerint a szakemberek véleményét képviselve - amellet érveltek, hogy nincs más alternatíva, mint új nukleáris erőművet építeni, mert "nem elviselhető a 80 százalékos importigény", amit a gázra alapozott energiarendszer okoz. "Elég erős a mi csapatunk" - mondta büszkén Podolák, aki szerint végül "a miniszterelnöknek is rá kellett ébrednie, hogy nincs más lehetőség".

Más források szerint azonban a miniszterelnököt nem kellett sokat győzködni. Fodor Gábor szerint amikor ő népszavazásról beszélt, Gyurcsány már megdorgálta a kormányülésem, amiért nem várta meg, hogy a kormány egységes álláspontot alakítson ki. Fodor szerint egy korábbi eset is azt mutatja, hogy Gyurcsány elkötelezett volt az atomerőmű mellett: 2005-ben Fodor két fideszes képviselővel, Illés Zoltánnal és Pap Jánossal együtt módosító indítványt nyújtott be ahhoz a határozati javaslatához, amelyben az Országgyűlés engedélyezte a bátaapáti nukleáris hulladéklerakó építését, illetve tudomásul vette a Paksi Atomerőmű üzemidejének meghosszabbítását.

Fodor és társai azt akarták elérni, hogy a határozat mondja ki: az üzemidő hosszabbításhoz ugyanolyan parlamenti felhatalmazás kell, mint az új atomerőmű építéséhez, illetve hogy ezeket a kérdéseket jogszabályban (az országgyűlési határozat nem az) kell döntést hozni. Fodor az [origo]-nak azt mondta, komoly nyomás volt rajtuk, öt személy szerint is megkeresték az atomerőmű támogatói - a nevek már nem emlékezett -, és Gyurcsány környezetéből is megüzenték neki, hogy a kormányfő elkötelezett a nukleárisenergia-termelés mellett. A többség végül leszavazta a módosítást.

A 2008-ban főleg szocialista - plusz 14 fideszes és 3 KDNP-s - szavazattal elfogadott energiapolitikai koncepció ugyanakkor tartalmazott egy kitételt, amely szerint a kormány "a szakmai, környezetvédelmi és társadalmi megalapozást követően a beruházás szükségességére, feltételeire, az erőmű típusára és telepítésére vonatkozó javaslatait kellő időben terjessze az Országgyűlés elé". Vagyis az Országgyűlés egyértelmű feladatot szabott a kormánynak, hogy a tervezett beruházás minden részletét vigye a lehető legnagyobb nyilvánosságot biztosító parlament elé.

Ennek ellenére a bővítés engedélyezéséről szóló, a kormány által idén március 9-én benyújtott határozati javaslat lényegében egyetlen mondatból áll. Ebben az Országgyűlés az atomtörvényre és az energiapolitikai koncepcióra hivatkozva "előzetes, elvi hozzájárulást ad (...) a paksi atomerőmű telephelyén új blokk(ok) létesítését előkészítő tevékenység megkezdéséhez". Vagyis a parlament két dolgot mondott ki: lehet új nukleáris blokkot vagy blokkokat építeni, és azoknak Pakson kell megépülniük.

A határozatból az már nem derül ki, hogy kit hatalmaznak fel a munka megkezdésére. Még az sem egyértelmű, hogy pontosan miről döntött az Országgyűlés: eldöntött kérdés-e az új atomreaktorok megépítése, vagy az - egyébként már a döntés előtt is folyamatban lévő - előkészítő munka után ismét a parlament elé kerül-e. Podolák György az [origo] érdeklődésére azt mondta, a döntés végleges, azzal az Országgyűlés "elengedte ezt a témát", a paksi telephely pedig arra utal, hogy "lehetőleg az MVM" építse meg az új erőművet.

Az	Alkotmánybíróság	előtt
A határozat az Energia Klub szerint ellentmondásba keveredik az atomtörvénnyel is: a jogszabály szerint ugyanis már meglévő atomerőmű bővítésének "előkészítéséhez" nem szükséges az Országgyűlés hozzájárulása, ilyen engedély már magához a bővítéshez kell. Podolák a gazdasági bizottság március 18-i ülésén úgy vágott vissza a		

környezetvédő szervezetek aggályait ismertető Perger Andrásnak: "az, hogy jogilag hogy van megcsinálva, azon lehet vitatkozni, de a fő kérdés itt gondolom a gazdasági bizottság előtt az, hogy kell vagy nem kell". Az Energia Klub szerint az Országgyűlés március 31-i határozatával megalapozott előkészítés nélkül járult hozzá Paks bővítéséhez, ezért a szervezet [az Alkotmánybíróságtól kérte](#) a határozat megsemmisítését.

A beruházás részleteiről szinte semmit nem árul el a határozati javaslat mindössze másfél oldalas indoklása sem. Csak azt tudhatjuk meg belőle, hogy az atomerőmű csökkenti a gázfüggőséget, ami "kedvező hatást gyakorol az ország ellátásbiztonságára", illetve hogy az atomerőműben termelt áram ára stabil, kiszámítható és "fajlagosan igen alacsony". Az atomerőmű további jótéteménye az indoklás szerint, hogy munkahelyeket teremt, fejlődik tőle a gazdaság és az infrastruktúra, valamint nem bocsát ki a szén-dioxidot, így segíti a klímavédelmi célok megvalósulását.

Az indoklás szerint az "előkészítő tevékenységnek" részben arra a kérdésekre kellene választ adnia, amelyekre már egy évvel korábban, az energiapolitikai koncepció is megbízást adott a kormánynak: hogyan alakulnak a fogyasztói igények 2025 után, vagyis szükség lesz-e az új atomerőműben termelt villamos energiára? Erre részben épp az indoklás mond nemet, amikor idézi a rendszerirányító, a Mavir Zrt. előrejelzését, amely szerint 2025-ig kiegyensúlyozott a mérleg. A [kapacitástervet fellapozva](#) pedig az látszik, hogy az MVM-csoporthoz tartozó Mavir szerint szükség van ugyan bővítésre, de nem azonnal: "a húszas években már foglalkozni kell" két, harmadik generációs blokk építésével - írja a kapacitásterv.

Elhallgatott füzetek

Az információk hiánya a parlamentben csak néhány képviselőnek tűnt fel, összesen 16-an szavaztak nemmel vagy tartózkodtak a március 30-i szavazáson. Közülük többen is azt mondták, az adatok, elemzések hiánya miatt nem tudták támogatni a határozatot. "A hazai energiaszektor felépítését évtizedekre meghatározó döntéseket csak úgy lehet hozni, ha az atomenergiát, a hagyományos, és megújuló energiaforrások jövőjét (...) együtt, hosszú távon vizsgáljuk. Jelen pillanatban nem áll rendelkezésre ilyen döntés-előkészítő tanulmány" - indokolta az [origo] érdeklődésére Szili Katalin korábbi házelnök, miért tartózkodott - a kormánypárti képviselők közül egyedüliként - a szavazáson.

"Nem hajt se török, se tatár ebben a kérdésben bennünket. Lett volna idő korrekt elemzésre és számításokra arra vonatkozóan, hogy milyen energiatípus milyen mértékben és milyen áron akarunk használni és nem átverni a képviselőket az 'olcsó atomáram' dumával" - fogalmazott élesebben a nemmel szavazó Borsos József fideszes képviselő, aki szerint az előterjesztés hamis érveket sorol a bővítés társadalmi támogatottságáról vagy az atomenergia gazdaságosságáról. A korábban MDF-es, jelenleg független Pettkó András pedig úgy fogalmazott: nem akart megszavazni egy olyan határozatot, amely "biankó csekket" ad a kormány vagy az MVM kezébe egy ilyen fontos kérdésben.

"Olyan mélységű előkészítő anyagokat megcsináltunk, ami egyértelműen lehetővé tette, hogy a döntéshozók képbe kerüljenek. Ezek az anyagok nálunk hozzáférhetőek" - védte az előkészítő munkát a GTTSZ szeptember 10-i konferenciáján Süli János, az atomerőmű vezérigazgatója (aki szintén azt ígérte, hogy válaszol a kérdéseinkre, de végül tőle sem kaptunk időpontot). Az MTA KFKI Atomenergia Kutatóintézet által készített

tanulmányokra célzott, amelyek igyekeztek választ adni a nyitva maradt kérdésre. A tanulmányokból három közérthető kiadványt is szerkesztettek, amelyet ötszáz példányban kinyomtattak. Egy korábbi, a kormány munkájában is részt vevő tiszviselő az [origo]-nak azt mondta, eredetileg azt tervezték, hogy ezeket kiosztják a képviselőknek háttéranyagként, de ebből nem lett semmi. Sőt, az Energia Klub környezetvédő egyesület is csak az után jutott hozzá, hogy perrel fenyegette az MVM-et (az [origo] is az Energia Klubtól kapta meg a kiadványokat).

Három	típus,	2000	MW
A megvalósíthatósági tanulmány olyan műszaki részletekkel is foglalkozik, hogy a Duna vizének túlzott felmelegítését hűtőtornyok építésével kell megelőzni. Kiderül, hogy a szakemberek lényegében három konkrét reaktortípusban gondolkodnak: az amerikai Westinghouse AP 1000, az orosz VVER 1000 és a francia-német EPR építése jöhet szóba. Az új blokkok teljesítményéről azt írják: a jelenlegi villamosenergia-rendszerbe 2 darab 1000 megawattos blokkot lehetne gond nélkül beilleszteni, de némi fejlesztéssel akár két 1600 megawattos is szóba jöhet (a jelenlegi blokkok eredetileg 440 megawattosnak épültek, de mára 500 megawatttra növelték a teljesítményüket). A költségeket - 2x1000 megawattos erőmű esetén - 5,1-5,9 milliárd euróra (több mint 1500 milliárd forintra) teszik, amit az MVM vagy stratégiai befektetők bevonásával, vagy hitelfelvétellel teremthetne elő.			

A három tanulmányból a KHEM-ben készült kormány-előterjesztés, amelyben szerepelnek ugyan bizonyos részletek, de például az árról, a reaktorok méretéről vagy típusáról már nem esik szó. Az [origo] birtokába jutott előterjesztés leginkább csak az atomerőmű-beruházás közvetett vagy közvetlen hasznát ecseteli, de felsorolja a finanszírozás lehetséges módjait, és kimondja azt is, hogy a beruházást az MVM szakmai befektető bevonásával "állami hitelgarancia vagy költségvetési források nélkül, üzleti alapon" képes megvalósítani.

A végül az Országgyűlés elé került határozati javaslatba és annak indoklásába még ennyi sem került bele. Forrásaink szerint volt ugyan egy bővebb, 4-5 oldalas tervezet, de azt már a parlamenti szakasz előtt kidobták, helyette az egymondatos határozat és a másfél oldalas indoklás került a képviselők elé. Podolák György szerint ők - az MSZP-frakció gazdasági munkacsoportja - akarták így, mert úgy gondolták, gondot okozna a részletesebb, "túlorientált" anyag. "Ha leírom a típust, elkezdenek vitatkozni rajta, hogy az jó-e" - mondta az [origo]-nak Podolák, aki szerint "nagyfokú felelőtlenség lett volna" több részletet országgyűlési határozatban rögzíteni.

A határozathoz az utolsó pillanatban, a szavazás napján Katona Kálmán korábban MDF-es képviselő (az Orbán-kormány közlekedési minisztere, majd az MVM vezérigazgatója) nyújtott be egy módosító indítványt. Ebben azt javasolta, hogy kerüljön bele a határozatba az a kitétel, amely a 2008-as energiapolitikában is szerepelt: a kormány "kellő időben terjessze az Országgyűlés elé" a beruházás szükségességére, feltételeire, az erőmű típusára, telepítésére és finanszírozásra vonatkozó javaslatait. "Először azt hittem, nem figyelnek" - mesélte az [origo]-nak a képviselő, hogy milyen fogadtatásban részesült az indítványa a környezetvédelmi bizottság ülésén, ahol senki nem támogatta az ötletét. "Úgy éreztem, nevetségessé válok" - mondta a képviselő, aki korábban a bizottság elnöke volt, de az MDF-frakció megszűnése miatt március 30-án már nem ő elnökölt. Az ülés jegyzőkönyvében egyébként nem is említik az indítványt, amelyet Katona még aznap visszavont.

A módosító indítvány egyrészt nem adott volna blankó csekket az MVM kezébe, másrészt legalább egy, de lehet, hogy több héttel eltolta volna a határozat elfogadását, hiszen azt meg kellett volna tárgyalnia a gazdasági bizottságnak is, illetve részletes vitát is kellett volna tartani. A határozat elfogadása pedig nagyon sürgős volt: Gyurcsány Ferenc ugyanis néhány nappal korábban jelentette be lemondását, az új atomerőmű támogatói - ezt több, egymástól független forrásunk is megerősítette - attól tartottak, hogy egy tartós kormányválság vagy előre hozott választások miatt évekre lekerülhet a napirendről a bővítés. Március 31-én ugyan már lehetett tudni, hogy Bajnai Gordon lehet az új kormányfő, de még egyáltalán nem volt biztos, hogy az új kabinet életképes lesz-e.

A döntés mielőbbi megszületése érdekében állt az ellenzéknek is. A Fideszen belül ugyan voltak viták, de végül megszületett a döntés, hogy támogatni kell a bővítést - mondta az [origo]-nak Fónagy János képviselő, a gazdasági bizottság tagja. E mögött részben szakmai megfontolások állnak, vagyis úgy ítélték meg, hogy jelenleg nincs alternatívája az atomenergiának. Másrészt viszont jól jött nekik, hogy a döntés még az MSZP kormányzása alatt megszületik, és nem nekik kell majd ezzel foglalkozniuk. "Ha ezzel szemben ellenszél támadna - mint kiderült, nem támadt -, az ne egy új polgári kormányra fújjon" - magyarázta a Fidesz megfontolásait Fónagy. Egy másik, névtelenséget kérő fideszes politikus szerint azonban nem volt valódi vita a párton belül, a kérdés eldöntését a képviselők ráhagyták néhány hangadóra, akik viszont támogatták az atomerőmű-építés gondolatát.

Idén tavasszal már egy szó sem esett a korábban a miniszterelnök által megígért népszavazásról. Ennek egyik lehetséges magyarázata forrásaink szerint, hogy a szocialisták a tavaly márciusi, a vizitdíjról és a tandíjról szóló referendum után már hallani sem akarnak népszavazásról. Valószínűbb azonban, hogy a bővítés pártolói egy esetleges elutasítástól tartanak. Azt országgyűlési határozat indoklása kiemeli ugyan, hogy magas a nukleáris energia elfogadottsága, de a raktáron maradt kiadványából kiderül, hogy a bővítés támogatottsága már nem ilyen egyértelmű. A felmérés szerint a lakosság 73 százaléka elfogadja a Paksi Atomerőmű létét, de új erőmű építését - egy meg nem nevezett telephelyen - már csak 37 százalék támogatja, és Paks bővítésével is csak 48 százalék ért egyet.

Bár az 2008-as energiapolitika eredeti változata szerint új atomerőműveket csak a 2020-as években kellene elkezdni építeni, az MVM tervei szerint - erről Süli beszélt a szeptemberi konferencián - 2021-ben már üzembe állna az első új blokk, majd 2025-ben követné a második. A jelenleg is folyamatban lévő üzemidő-hosszabbítás következtében azonban a négy régi blokk is működne 2032-2037-ig. Néhány évig tehát párhuzamosan működhet a két atomerőmű, akár több mint 5000 megawatt teljesítménnyel, vagyis a magyar villamosenergia-termelés több mint felét egyetlen, hat blokkból álló atomerőmű szolgáltatná.

Az MTA megvalósíthatósági tanulmánya, illetve a kormány-előterjesztés szerint erre azért van szükség, mert az elöregedő erőművek leállítása miatt 2025-ig összesen 7000 megawatt teljesítmény esik ki a rendszerből (amelynek beépített termelő kapacitása jelenleg nettó 9000 megawatt körül van). Az igényeket mutató grafikonok pedig meredeken emelkednek: a téli és a nyári csúcsterhelés eléri majd a 9000 megawattot (a tavaly januári rekord 6388 megawatt), az éves nettó fogyasztás 50, a bruttó pedig 60 terawattóra fölé emelkedik majd.

A tervek kísértetiesen emlékeztetnek a több mint húsz évvel ezelőtti elképzelésekre: 1988-ban a villamos művek úgy számolt, hogy 2000-ben 54 terawattóra villamosenergiát fogyaszt majd az ország. Ekkor úgy tervezték, hogy Pakson megépítenek még két, egyenként 1000 megawattos blokkot (ennek előkészületeit csak 1990-ben fújta le a Németh-kormány), illetve

felhúznak volna még három másik atomerőművet, Szőny, Adony és Mohács közelében. A rendszerváltás után azonban átalakult a gazdaság szerkezete, és jelentősen csökkent a villamosenergia-igény is. 2007-ben mindössze 41,1 terawattóra volt a fogyasztás, ami 2008-ban a válság miatt még csökkent is, és idén is csökkenés várható.

Az MVM és a kormány tervei úgy számolnak, hogy évente 1,5-2 százalékkal nő majd a villamosenergia-fogyasztás. Ezeken a grafikonok egyáltalán nem veszik figyelembe a jelenlegi gazdasági válság hatásait, illetve nem számolnak azzal, hogy jelentősen nőhet az energiahatékonyság, vagyis az emberek és a vállalatok igyekeznek spórolni. Hegedűs Miklós, a GKI Gazdaságkutató Zrt. igazgatója egy konferencián azt mondta: a magyar gazdaság egységnyi GDP előállításához - vásárlóerő-paritáson számolva - 10-15 százalékkal több energiát használ fel, mint az európai átlag. Hegedűs szerint a válság miatt 2011-ig biztosan nem lesz fogyasztásnövekedés, és utána is csak évi 0,5 százalékkal érdemes számolni.

A kormány-előterjesztésben feltűnik egy másik érvelés is a mellett, hogy minél hamarabb meg kell építeni az új atomerőművet: e szerint a világban "atomerőmű-építési láz" tapasztalható, ezért sietni kell a döntéssel, "mivel a gyártókapacitások hamarosan szűkösnek bizonyulhatnak a világpiacra". A német Szövetségi Környezetvédelmi és Reaktorbiztonsági Minisztérium által készített *Helyzetjelentés a világ atomiparáról* című kiadvány szerint ugyan jelenleg 52 reaktor építése van folyamatban (főleg Kínában, Oroszországban és Indiában), de ezek közül 13 építkezés már több mint 20 éve tart. 24 reaktor esetében pedig még elvi határidő sincs a befejezésre.

Zsebre megy

"Nem véletlenül hagyták nyitva a finanszírozás és a tulajdonlás kérdését"- mondta az [origo]-nak az MVM felügyelőbizottságának egyik korábbi tagja, aki szerint ezzel nem zárták ki a privatizáció lehetőségét. Az új atomerőmű becslések szerint 5,1-5,9 milliárd euróra rúgó költségét ugyanis az MVM önállóan - ezt egyértelműen kimondja a megvalósíthatósági tanulmány - nem tudja előteremteni, még akkor sem, ha az állam nem vonja el osztalékként a nyereségét (idén 38 milliárd forintot kap a költségvetés az állami cégtől), és a lehető legjobban eladósodik.

Mivel költségvetési pénzre sem számíthat, az MVM-nek az egyik lehetőség szerint részvénykibocsátással kell pénzhez jutnia, amivel 75 vagy 51 százalékra is csökkenhet az állam tulajdoni hányada (a piacon számítanak is erre, például az Equilor Befektetési Zrt. júniusi elemzése szerint az MVM bevezetésével lehetne életet lehelni a Budapesti Értéktőzsdébe). Valószínű az is, hogy egy projektársaságot fognak létrehozni, amelynek 49 százalékát értékesítenék. A vevők lehetnek stratégiai befektetők vagy az úgynevezett finn modell szerint olyan cégek, amelyek később önköltségi áron kapnának áramot az erőműből. A tulajdonosoknak még így is jelentős hiteleket kellene felvenniük, a bankok azonban nem biztos, hogy vállalják egy ekkora projekt kockázatát, különösen állami garancia nélkül.

Az Egyesült Államokban például az előző, George Bush elnök által vezetett kormány igyekezett ösztönözni az új atomerőművek építését. Ennek érdekében 2007-ben 20 milliárd dolláros hitelgaranciát kínáltak fel, de az ipar nem élt a lehetőséggel - az áramszolgáltatók 1978 óta nem rendeltek új atomerőművet -, egyelőre inkább a meglévő reaktorok üzemidejének meghosszabbításán, illetve a teljesítményük növelésén dolgoznak. Hat nagy befektetési bank pedig levelet írt az energiaügyi minisztériumnak, amelyben közölték: csak

akkor adnak pénz új atomerőművekre, ha a hitelekért az állam "száz százalékban, feltételek nélkül" kezességet vállal.

Egy atomerőmű-építés kockázatait jól példázza az olkiluotói negyedik blokk építése Finnországban. 2003-ban a francia Areva és a német Siemens hárommilliárd euróért vállalta a világ első harmadik generációs reaktorának megépítését. A blokknak elvileg idén év elején már termelnie kellett volna, de leghamarabb 2012-ben készülhet el. A költségek közben legalább 2,3 milliárd euróval ugrottak meg. A kivitelező és a beruházó kölcsönösen milliárdokat követelnek, és perrel fenyegetik egymást. A finn atomenergia-hatóság a viták miatt már többször leállította az építkezést, amelyen a Spiegel című német hetilap cikke szerint eddig több mint háromezer kisebb-nagyobb hibát találtak: elrontott hegesztésektől kezdve a nem megfelelően tervezett vezérlőrendszerig.

Kifizetjük

A beruházási költségek miatt valószínűleg az új atomerőműben termelt áram ára már nem lesz annyira kedvező, mint jelenleg. A paksi négy blokot még egy más gazdasági rendszerben építették, a beruházás költségeit ma már nem kell érvényesíteni az áram árában. Egy új építése esetén azonban a költségek már akkor is jelentkeznek, amikor az erőmű még nem termel áramot. Egy esetleges 25 százalékos költségnövekedés pedig további 2-3 forintos drágulást hozhat. Felsmann Balázs számításai szerint egy új erőmű esetén kilowattóránként 18-19 forint lehet az induló ár, szemben a tavaly átlagosan 10,16 forintos paksi árral. A Felsmann által idézett amerikai tanulmányok egy része szintén arra a következtetésre jutott, hogy az új atomerőműben termelt áram drágább lehet, mint a szénből vagy földgázból előállított.

"Ez a négyes metró kisöccse lesz" - mondta Katona Kálmán, aki szerint akkor is milliárdokat lehet elkölteni tanulmányokra, ha nem épül semmi. A képviselőhöz hasonlóan nyilatkozott az [origo]-nak a paksi döntést ismerő, névtelenséget kérő kormányzati forrásunk. Szerinte épp azért siettették a döntést, hogy minél hamarabb el lehessen kezdeni pénzt költeni különböző szerződésekre. Az Energia Klub elrettentő példaként a bulgáriai Belenében húsz éve félbehagyott atomerőmű tervezett befejezését említi. Erre eddig 420 millió eurót költöttek el, látható eredmény nélkül. Augusztusban egy nemzetközi konferencia résztvevői felkeresték az építkezést, ahol azt tapasztalták, hogy a korábban megépült szerkezetek egy részét elbontották, illetve lefestettek néhány húsz éve ott álló darut.

A piac fantáziáját máris megmozgatta egy új atomerőmű építésének híre. Az orosz kormány irányítása alatt álló Oroszország Hangja című rádió például már májusban tényként közölte, hogy "Magyarország oroszországi cégeket szándékozik meghívni a Paksi atomerőmű új energetikai blokkjai tervezeteire hirdetett versenytárgyalásokra". Igor Szavolszkij budapesti orosz nagykövet pedig az [origo]-nak mondta azt júliusban, hogy reményeik szerint orosz cégek megbízásokat nyerhetnek el az esetleges új blokkok megépítésekor. Dan Belenykij, az állami tulajdonú Atomsztrójexport vezetője a rádiónak szintén biztosra ígérte, hogy cégük indulni fog.

Szemétkérdés

Az atomerőművek sarkalatos, de világszerte megoldatlan kérdése a kiegészítő fűtőanyag és a nagy radioaktivitású hulladékok elhelyezése. A kiegészítő kazettákat Pakson előbb öt évig egy vízzel teli pihentető tartályban tárolják, majd átkerülnek az átmeneti tárolóba. A tárolás a

következő évtizedekre nagyjából megoldott - a paksi tárolónak 2047-ig van működési engedélye -, de már a 20 éves üzemidő-hosszabbítás is gondot okoz: 1407 kazettának egyszerűen nem marad majd hely, hacsak nem sikerül addig végleges megoldást találni. Az új erőmű kazettái számára pedig biztosan új átmeneti tározót kell építeni, egyrészt a mennyiségük, másrészt a korábbiaktól eltérő méretük miatt.

Egyelőre csak homályos elképzelések vannak arról, hogy mi lesz a fűtőanyaggal az átmeneti tárolás után. A Teller-projekt során ugyan erről is született egy tanulmány, de az sem tesz mást, mint felsorolja az elméletileg lehetséges megoldásokat. Az első lehetőség az úgynevezett geológiai tároló, amit Aszódi Attila, a BME Nukleáris Technikai Intézet igazgatója sarkosan úgy fogalmazott meg: "Jó mélyre elássuk egy alkalmas kőzettestbe." Ezt Magyarország megoldhatja maga, vagy beszállhat valamilyen, ma még nem létező nemzetközi együttműködésbe.

Az újrafeldolgozás vagy reprocessálás során kinyerik az uránt és a plutóniumot, amiből új fűtőanyagot készítenek. Visszamarad azonban egy igen veszélyes, nagy aktivitású radioaktív hulladék, amit szintén el kell helyezni. 1998 előtt Magyarország nagyon kényelmes helyzetben volt, hiszen az államközi szerződés alapján a kiégett kazettákat visszaszállították Oroszországba újrafeldolgozásra. Ennek a megoldásnak az volt a különlegessége, hogy Magyarországnak nem kellett visszavennie az újrafeldolgozás során keletkező veszélyes hulladékot, az is Oroszországban maradt.

Hasonló megoldásban ma már nem lehet reménykedni. Az oroszok ugyan elvileg átvehetik újrafeldolgozásra a kazettákat, de ennek egyrészt még nem ismertek a költségei (amit ráadásul nem lehet a radioaktív hulladékok kezelésére elkülönített Központi Nukleáris Pénzügyi Alapból finanszírozni). Probléma továbbá, hogy a feldolgozás során maradó hulladék nem maradhat Oroszországban. Azt vissza kell hozni Magyarországra és elhelyezni egy geológiai tárolóban, hogy "néhány tízezer évig" ne érintkezhesen a bioszférával.

Az atomerőművek üzemeltetői világszerte reménykednek benne, hogy hamarosan megvalósítható lesz a negyedik generációs atomreaktor, amelyben úgynevezett transzmutáció megy végbe, vagyis a folyamat végén csak stabil, illetve rövid felezési idejű hasadóanyagok maradnak. Bár a kutatások az amerikai kormány kezdeményezésére 2001 óta nemzetközi együttműködésben folynak, ilyen reaktorok egyelőre még tervezőasztalon sem léteznek. A tanulmány szerint mindenesetre Magyarországnak csatlakoznia kell ezekhez a kezdeményezésekhez.

A cikk az Energia Klub "Energia Kontroll" Projektjének keretében, a Társaság a Szabadságjokokért Oknyomozó programjának együttműködésével, az Open Society Institute és a Trust CEE támogatásával készült.

2009. november 09.